

Att vara delaktig i sitt liv

- när man har Intellectuell funktionsnedsättning

Cecilia Olsson,

fil.dr. spec. ped., konsult, handledare, projektmedarbetare

Hur skulle det se ut om alla fick vara med och bestämma?

Hur skulle det se ut om
alla fick vara med och
bestämma?

Hur skulle **det** se ut
om alla fick vara med
och bestämma?

Hur skulle det se
ut **om** alla fick
vara med och
bestämma?

Hur skulle det se
ut om alla **fick**
vara med och
bestämma?

Intelligens och nedsatt funktion

IÅ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16+
IK	10	20	30	40				50	60	70	80		90		100	
DSM-5	Mkt svår	Svår			Medel-svår			Lindrig			Gräns-fall		Normal-begåvning			
WHO																
Kylén	A grav	B måttlig					C lindrig									

Hur skulle det se ut om alla fick **vara med** och **bestämma**?

Delaktighet=

- en persons engagemang i en livssituation (även om personen inte nödvändigtvis utför uppgiften eller handlingen själv)
- vad personen gör tillsammans med andra
- hur involverad personen är och vad som upplevs meningsfullt (ICF, Pleiss & Granlund 2011)

Självbestämmande=

- att vara den primära orsaken till vad som händer i ens eget liv
- att kunna göra val och fatta beslut oberoende av yttre påverkan (även om stöd och hjälp behövs för att göra valen och fatta besluten)
- att kunna föra fram sina argument så andra lyssnar (Wehmeyer & Schwartz, 1998)

Förmåga till delaktighet och självbestämmande finns hos alla individer .
Det är oftast omgivningens förmåga eller oförmåga som sätter gränser.

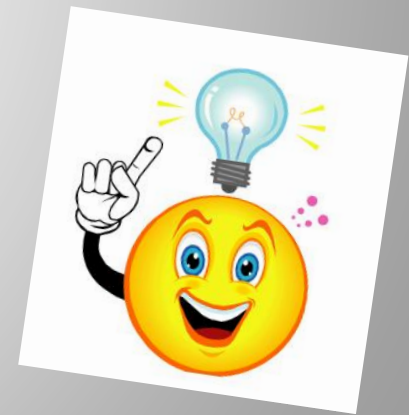
Föreställningsförmåga

(Abstraktionsförmåga)

- **Konkret (visuell) föreställningsförmåga**
är det vi ser med **ögat**
- eller **upplever fysiskt**

- **Abstrakt föreställningsförmåga**
(mentaliseringsförmåga)
är att kunna fylla i tomrummet och
se med tanken vad ditt öga inte kan se

Att tänka ut...

Vill du sparka boll?

Eller vill du pyssla i pysselrummet?

Eller vill du vara med och sjunga?

Att tänka ut...

Vad tror du att de gör här?

... och här?

Något av det här du vill göra?

Något annat du kommer på som är roligt att göra?

= bild som inspiration

Tala är silver – visualisera är guld

(Nååkve Baldin)

Tal

Abstrakt
Försvinner (auditivt, dynamiskt)
Framplockande minne

Skrift

Abstrakt
Stannar kvar (visuellt, statiskt)
Igenkännande minne (när man läser)
Framplockande minne (när man skriver)

Bild eller föremål

Konkret
Stannar kvar (visuellt, statiskt)
Igenkännande minne

Tecken

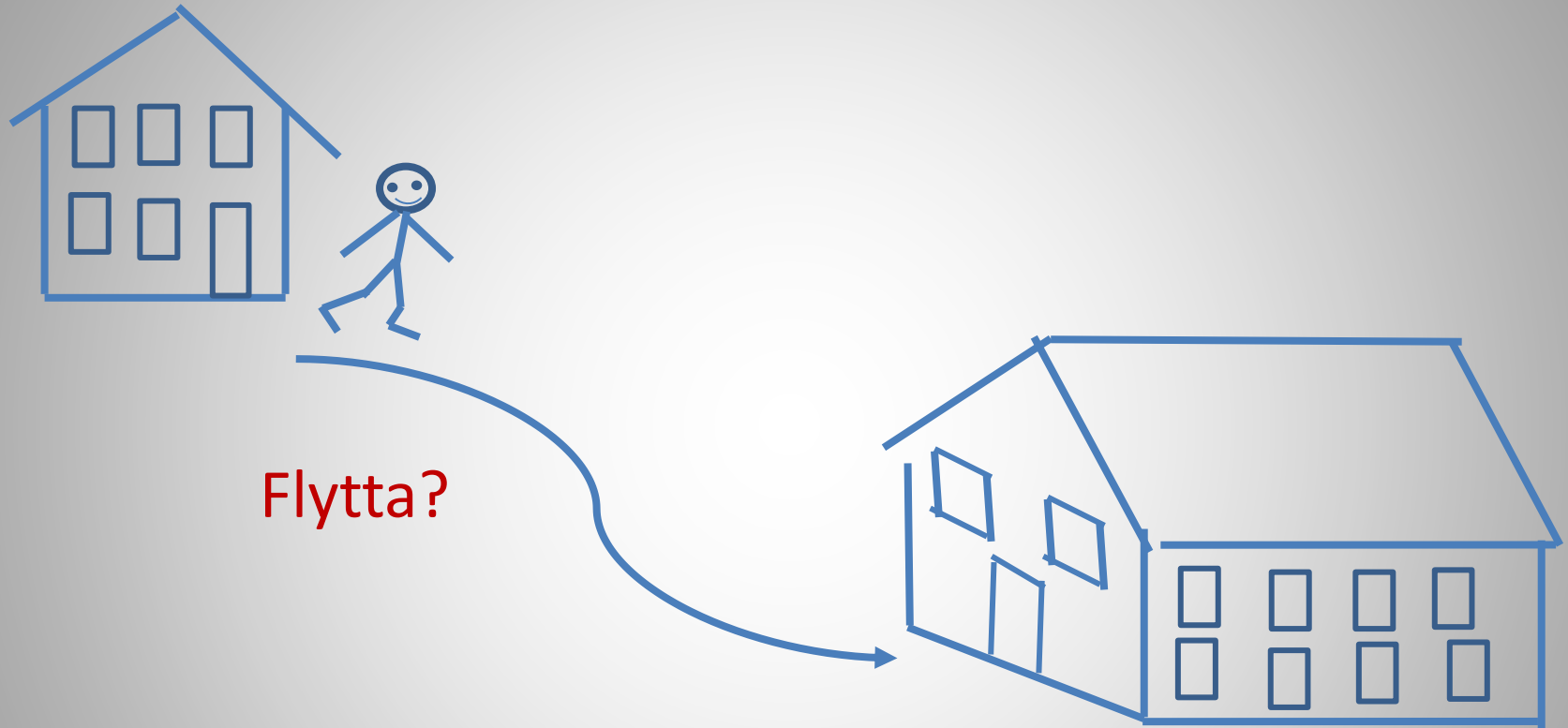
Konkret-abstrakt
Försvinner men kan fördröjas (visuellt, dynamiskt)
Framplockande minne

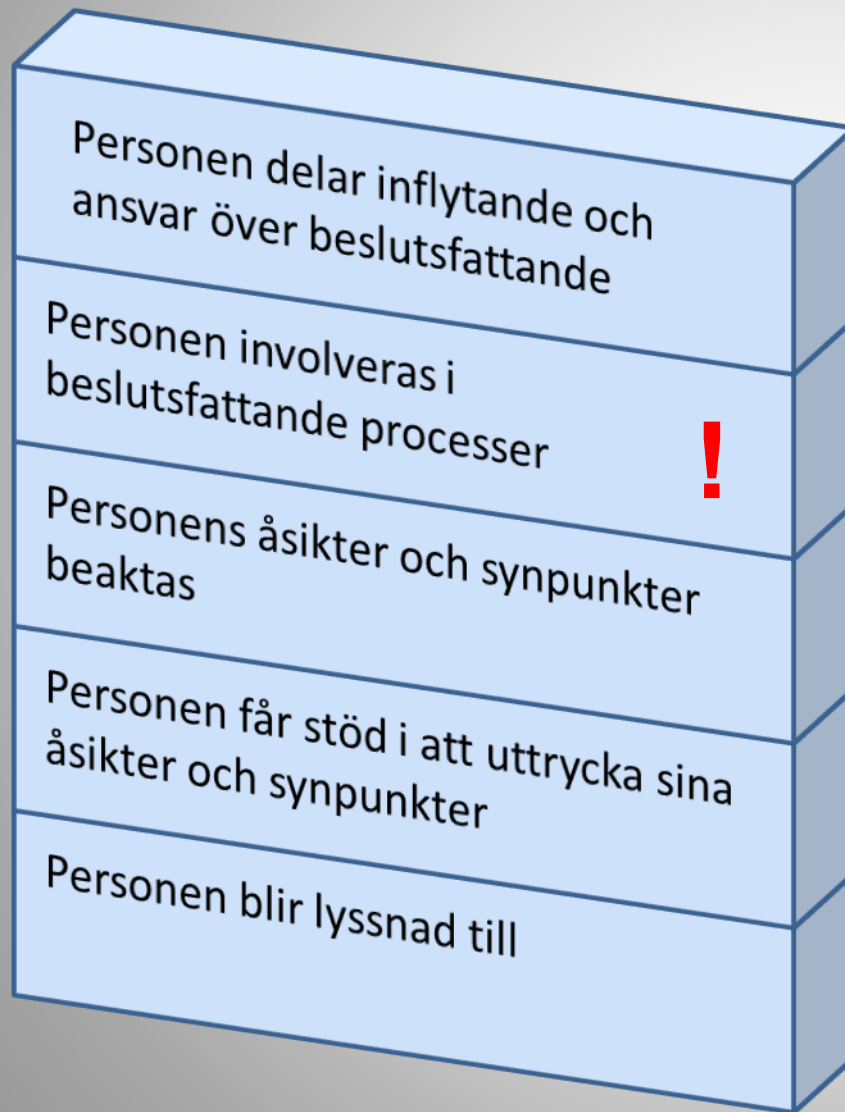
Visualisera

För information och minne

Rit-prat

- Är det ett policykrav att personer med If ska vara involverade i beslutsfattande processer?
- Har du tillgång till metoder som stödjer personer med If att uttrycka sina åsikter och synpunkter?

Lite tankar från intervjuer

- Hur ser man på sig själv?
- Hur förhåller man sig till det som varit?
- Hur tänker man kring det man ännu inte upplevt?

När min mamma blev
dålig fick hon flytta.

Förut körde jag
moped. Nu kör jag
rullator.

Jag tror jag kommer
att göra samma saker
som jag gör nu.

Realistiska livsmål

Verklighet	Önskningar	Drömmar
-------------------	-------------------	----------------

Realistiska livsmål

Verklighet	Önskningar	Drömmar
Går i gymnasiesärskolan, fordonsprogrammet Är bra på att serva bilar.	Praktikplats på en bilverkstad Jobba med maskiner	Bli Formel 1-mekaniker
Har ingen tjej	Träffa en tjej som vill vara tillsammans med mig	

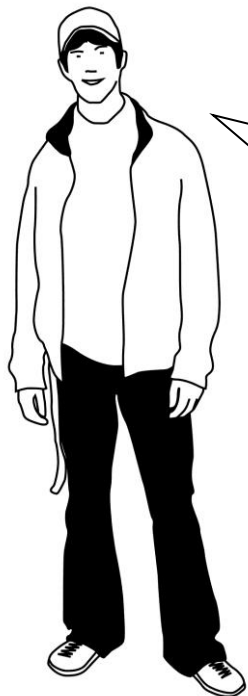
Realistiska livsmål

Verklighet	Önskningar	Drömmar
Går i gymnasiesärskolan, fordonsprogrammet Är bra på att serva bilar.	Praktikplats på en bilverkstad Jobba med maskiner	Bli Formel 1-mekaniker
Har ingen tjej	Träffa en tjej som vill vara tillsammans med mig	
Gillar att sjunga	Stå på en scen och sjunga för publik	Vara med i melodifestivalen
		Bli miljonär
Bor hemma	Egen lägenhet	Vit villa med pool

Viktiga kännetecknen på självbestämmande:

- **Autonomi** – det är egna preferenser och intressen som styr ens agerande

Alla vill inte ha samma sak

Jag mår bästa av att ha inplanerade saker på min fritid. Då vet jag att det blir av. Jag vill inte göra handikappgrejer. Jag vill träffa vanliga kompisar. Jag går på spinning och jag sjunger i en kör.

Jag tycker det är bra när det finns saker som är för personer med funktionsnedsättning. Då vet jag att det passar mig, jag har många kompisar där och det blir ofta inte så dyrt. Jag brukar åka på FUB-danser och så är jag med i en teatergrupp

Viktiga kännetecken på självbestämmande:

- **Autonomi** – det är egna preferenser och intressen som styr ens agerande
- **Självreglering** – i en given situation bestämmer sig personen för ett visst handlingssätt

Förstå regler - Ramen

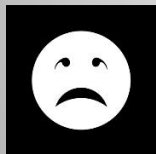
Utanför ramen = Inte OK

Knuffas

Slåss

Säga dumma saker
så någon blir ledsen

Innanför ramen = OK

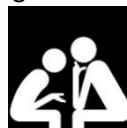
Vara en bra
lagkompis

Ha roligt
tillsammans

Berätta om något
känns fel

Alla i gruppen ska
få vara med

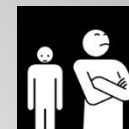
Alla hjälps åt

Lyssna på ledaren

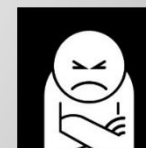
Vara en bra
förlorare

Strunta i att hjälpa till

Stänga ute en lagkamrat

Dålig förlorare

Viktiga kännetecken på självbestämmande:

- **Autonomi** – det är egna preferenser och intressen som styr ens agerande
- **Självreglering** – i en given situation bestämmer sig personen för ett visst handlingssätt
- **"Empowerment"** – ha förmåga som behövs för att påverka sin situation

Få uttryck – många möjligheter

Jag håller med

Jag håller *inte* med

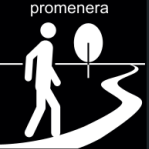

Viktiga kännetecken på självbestämmande:

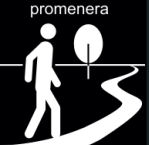

- **Autonomi** – det är egna preferenser och intressen som styr ens agerande
- **Självreglering** – i en given situation bestämmer sig personen för ett visst handlingssätt
- **"Empowerment"** – ha förmåga som behövs för att påverka sin situation
- **Självkännedom** – vet vad man kan och vad man inte kan och använda denna kunskap bra

(Wehmeyer & Schwartz, 1998)

Utvärdering1

Det här gjorde jag		Tycker jag var:			Klarade jag:		
		tråkigt 	mellan 	roligt 	dåligt 	mellan 	bra
Bowling							
Promenad							
Baka							
Sjunga							
Måla							

Utvärdering 2

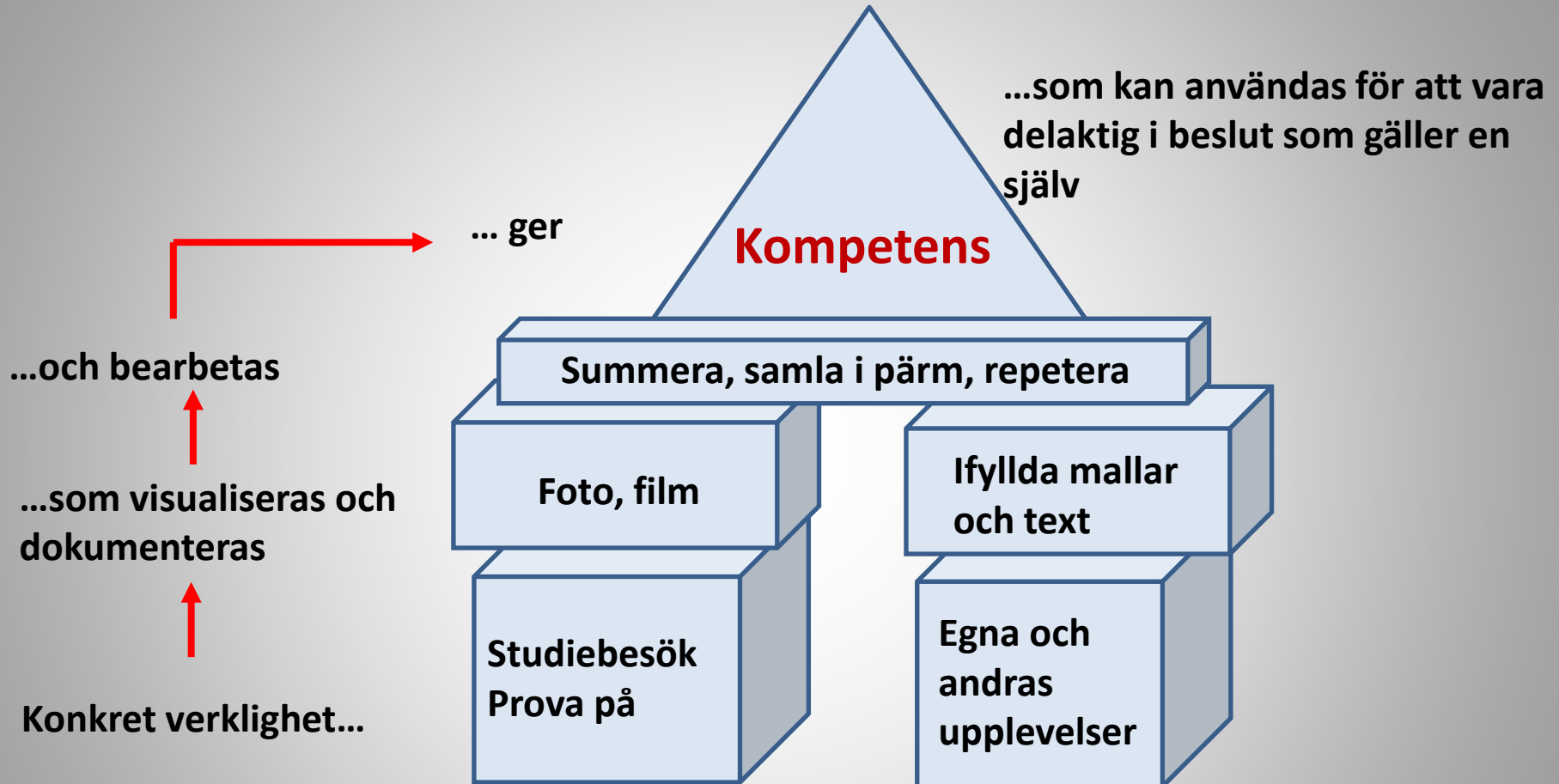
Det här gjorde jag		Tycker jag var:			Därför
		tråkigt 	mellan 	roligt 	
Bowling					
Promenad					
Baka					
Sjunga					
Måla					

Det måste vara tydligt:

- Var?
- Vad?
- När?
- Hur?
- Med vem?
- Hur länge?
- Hur mycket?
- Vad händer sen?

Så här byggs kompetens

En bra "verktygslåda"

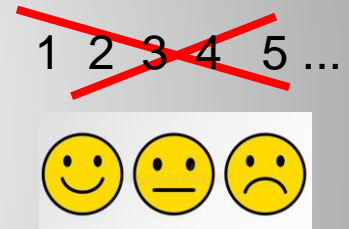
... ska innehålla verktyg för att:

- Konkretisera
- Visualisera
- Strukturera
- Formalisera
- Individualisera

Tydliggöra

... så att personen kan:

- Skaffa kunskap, få information
- Väga alternativ
- Värdera
- Fatta beslut
- Ha redskap att argumentera för sitt val

LSS

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade

- Verksamhetens mål och allmänna inriktning
- 5 § Verksamhet enligt denna lag skall främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som anges i 1 §. Målet skall vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra.

Att skapa delaktighet i samhället – är det...

... att man gör
lika för alla

eller

... att man gör
olika så alla får det lika bra

Lycka till med ert fortsatta arbete!

**Och kom ihåg – det är spännande att inte alla
människor fungerar på samma sätt!**

cecilia.olsson04@outlook.com